

Петро Андрушко

кандидат юридичних наук,
професор Національного університету
імені Тараса Шевченка

Загальна характеристика змін і доповнень до норм Кримінального кодексу, якими передбачається відповідальність за посягання на виборчі права громадян та їх право брати участь у референдумі

Законом України від 23 лютого 2006 р. «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального, Кримінально-процесуального кодексів України щодо відповідальності за порушення виборчих прав громадян» № 3504-IV (ВВР – 2006. – № 33. – ст. 280), який набрав чинності з 25 березня 2006 р., тобто з дня його опублікування у газеті «Урядовий кур'єр», викладені в новій редакції статті 157, 158 та 159 чинного КК а також його доповнено ст. 159¹. Крім того, цим Законом внесено суттєві зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення — його доповнено главою 15-А «Адміністративні правопорушення, що посягають на здійснення народного волевиявлення та встановлений порядок його забезпечення» (статті 212⁷ – 212²⁰). При цьому статті 186², 186⁴ із КУпАП виключені. Статтями 212⁷– 212²⁰ КУпАП передбачена відповідальність за вчинення таких діянь: порушення встановлених законом порядку та строків подання відомостей про виборців або порядку складання списку виборців, списку громадян, які мають право брати участь у референдумі, посадовою особою, на яку законом покладено такий обов'язок (ч.1 ст.212⁷); порушення встановлених законом порядку та строків надання списку виборців, списку громадян, які мають право брати участь у референдумі, відповідним виборчим комісіям, комісіям з референдуму, надання недостовірного списку виборців, списку громадян, які мають право брати участь у референдумі, посадовою особою, на яку покладено такий обов'язок (ч.2 ст. 212⁷); порушення вимог закону про виготовлення нового примірника списку виборців для повторного голосування з урахуванням уточнень, внесених до списку виборців у день голосування (ч. 3 ст. 212⁷); порушення права громадянина на ознайомлення в установленому законом порядку зі списком виборців, списком громадян, які мають право брати участь у референдумі, а так само відмова у видачі громадянину копії мотивованого рішення про відхилення його скарги (заяви) про внесення змін до списку виборців, списку громадян, які мають право брати участь у референдумі, або порушення строків видачі копії такого рішення (ст.212⁸); порушення передбаченого законом порядку ведення передвиборної агітації, агітації під час підготовки і проведення референдуму з використанням друкованих, електронних (аудіовізуальних) засобів масової інформації або надання переваги в інформаційних телерадіопередачах чи друкованих засобах масової інформації будь-якому кандидату, політичній партії (блоку), їх передвиборним програмам власниками, посадовими чи службовими особами, творчими працівниками засобів масової інформації (ч.1 ст. 212⁹); порушення заборони протягом визначеного законом часу у будь-якій формі коментувати чи оцінювати зміст передвиборної агітаційної теле-, радіопрограми відповідного

кандидата, політичної партії (блоку) власниками, посадовими чи службовими особами, творчими працівниками засобів масової інформації (ч. 2 ст. 212⁹); супроводження офіційних повідомлень у період виборчого процесу коментарями, що мають агітаційний характер, а також відео-, аудіо записами, кінозйомками, фотоілюстраціями про дії посадових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування як кандидатів у депутати та на посади сільських, селищних, міських голів (ч.3 ст. 212⁹); здійснення передвиборної агітації особою, участь якої у передвиборній агітації заборонена законом, проведення передвиборної агітації поза строками, встановленими законом чи в місцях, що заборонені законом, здійснення передвиборної агітації у формах і засобами, що суперечать Конституції або законам України, або інше порушення встановлених законом обмежень щодо ведення передвиборної агітації, крім випадків, передбачених статтями 212⁹, 212¹³ та 212¹⁴ цього Кодексу, а так само агітація в день проведення референдуму (ст. 212¹⁰); ненадання відповідному суб'єкту виборчого процесу, щодо якого оприлюднено інформацію, яку він вважає недостовірною, на його вимогу (звернення) можливості у визначеному законом порядку оприлюднити відповідь щодо такої інформації (ст.212¹¹); порушення встановленого законом права кандидатів, політичних партій (блоків) на використання на рівних умовах будинків (приміщень) для проведення передвиборного публічного заходу чи передвиборної агітації (ст.212¹²); виготовлення або замовлення виготовлення під час виборчого процесу друкованих матеріалів передвиборної агітації, які не містять відомостей про установу, що здійснила друк, їх тираж, інформацію про осіб, відповідальних за випуск, або у яких така інформація означена неправильно чи неповно (ч.1 ст.212¹³); розповсюдження (рознесення, вивішування, роздавання) під час виборчого процесу друкованих матеріалів передвиборної агітації, які не містять відомостей про установу, що здійснила друк, їх тираж, інформацію про осіб, відповідальних за випуск, або у яких така інформація означена неправильно чи неповно, а так само організація такого розповсюдження (ч.2 ст.212¹³); порушення встановленого законом порядку розміщення агітаційних матеріалів чи політичної реклами або розміщення їх у заборонених законом місцях громадянином (ч.1 ст. 212¹⁴); порушення встановленого законом порядку розміщення агітаційних матеріалів чи політичної реклами підприємствами – розповсюджувачами реклами (ч.2 ст. 212¹⁴); порушення порядку надання фінансової (матеріальної) підтримки для здійснення виборчої кампанії, якщо у зазначених діях відсутній склад злочину (ч.1 ст.212¹⁵); замовлення або виготовлення виборчих бюлетенів понад встановлену рішенням відповідної виборчої комісії кількість (ст. 212¹⁶); ненадання у випадках та порядку, встановлених законом, головою відповідної виборчої комісії або особою, яка відповідно до закону виконує його обов'язки, копії виборчого протоколу (ст. 212¹⁷); невиконання рішення виборчої комісії, комісії з референдуму, прийнятого в межах їх повноважень (ст. 212¹⁸); відмова у звільненні члена виборчої комісії від виконання виробничих чи службових обов'язків за основним місцем роботи на час виконання ним повноважень члена виборчої комісії (ч.1 ст. 212¹⁹); порушення встановленого законом порядку опублікування документів та іншої інформації, пов'язаних з підготовкою і проведенням виборів, референдуму виборчою комісією чи засобом масової інформації (ст.212²⁰).

Дещо раніше – Законом від 1 грудня 2005 р. «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо відповідальності за знищення виборчої документації або документів референдуму» Кримінальний кодекс було доповнено статтею 158¹, якою передбачена відповідальність за незаконне знищення виборчої документації або документів референдуму.

I, нарешті, Законом від 22 лютого 2007 р. „Про державний реєстр виборців” ст.158 КК доповнена частинами 9-12, якими передбачена відповідальність за умисне надання неправдивих відомостей до органу Державного реєстру виборців (частини 9, 10), за розпорядження щодо внесення завідомо неправдивих відомостей до бази даних Державного реєстру виборців (ч.10), за несанкціоноване втручання у роботу Державного реєстру виборців (ч.11) (ГУ. – 2007. – 27 березня; ВВР. – 2007. – № 20. – Ст.282). Закон „Про державний реєстр виборців” та частини 9-12 ст.158 КК, наберуть чинності 1 жовтня 2007 р.

* * *

Статті 157, 158 та 159 КК в новій редакції, а також ст.159¹ КК набрали чинності з 25 березня 2006 р., тобто за день до проведення голосування 26 березня 2006 р. по виборах депутатів Верховної Ради України, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів, тобто вони можуть застосовуватись лише до діянь, вчинених після 24 години 24 березня 2006 р., за винятком тих їх положень, якими пом’якшене покарання за ті чи інші діяння. Зокрема, за перешкоджання шляхом насильства, обманом, погрозами, підкупом або іншим чином вільному здійсненню громадянином права обирати і бути обраним чи вести передвиборну агітацію ч.1 ст.157 КК передбачалось покарання у виді позбавлення волі на строк від двох до чотирьох років, а за окремі з цих дій ч.1 ст.157 КК в чинній редакції передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк до двох років, а її частиною другою — на строк до трьох років. Пом’якшено також покарання за кваліфіковані види передбаченого цією статтею злочину: ч.2 ст.157 КК в попередній редакції передбачалось покарання у виді позбавлення волі на строк від трьох до п’яти років, а ч.3 ст.157 КК в редакції від 23 лютого 2006 р. — у виді позбавлення волі на строк від двох до п’яти років. При цьому як обов’язкове додаткове покарання санкцією ч.3 ст.157 КК в чинній редакції передбачене позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від двох до трьох років. Разом з тим у ст.157 КК в чинній редакції відсутній особливо кваліфікований вид складу злочину, який передбачався ч.3 ст.157 КК в попередній редакції, і за який передбачалось покарання у виді позбавлення волі на строк від семи до дванадцяти років — вчинення передбачених її частинами першою чи другою дій, що вплинуло на результати голосування або виборів.

За окремі діяння, відповідальність за вчинення яких передбачалась ст.158 КК в попередній редакції, покарання посилене (за надання членом виборчої комісії громадянину можливості проголосувати за іншу особу чи проголосувати більше ніж один раз у ході голосування, надання виборчого бюлетеня особі, яка не включена до списку виборців на виборчій дільниці, надання виборцю заповненого виборчого бюлетеня санкцією ч.8 ст.158 КК передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк від трьох

до шести років, а за такі ж дії санкцією ч.1 ст.158 КК в попередній редакції передбачалось покарання у виді позбавлення волі на строк до трьох років), а за інші — пом'якшене (за незаконне виготовлення або зберігання чи використання завідомо незаконно виготовлених виборчих бюлетенів, бланків відкріпних посвідчень санкцією ч.1 ст.158 КК в чинній редакції передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк до трьох років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, а за виготовлення виборчого документа невстановленого зразка санкцією ч.2 ст.158 КК в попередній редакції передбачалось покарання у виді позбавлення волі на строк від трьох до п'яти років; за підробку виборчих документів, використання завідомо підроблених документів членом виборчої комісії санкцією ч.2 ст.158 КК передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк від одного до чотирьох років, а санкцією ч.3 ст.158 КК в попередній редакції передбачалось покарання у виді позбавлення волі на строк від п'яти до восьми років. За кваліфікований вид складу злочину, передбаченого ч.2 ст.158 КК в чинній редакції, сформульований у її частині третій — якщо вчинені діяння вплинули на результати голосування виборців на виборчій дільниці або у межах виборчого округу, або призвели до неможливості визначити волевиявлення виборців на виборчій дільниці чи у відповідних виборах, — передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк від трьох до п'яти років).

Частинами 5, 6, 7 ст.158 КК в новій редакції передбачена відповідальність за діяння, за вчинення яких прямо відповідальність не передбачалась, але окремі з яких могли кваліфікуватися за іншими статтями КК – ст.357, 358 чи 366, які є загальними нормами щодо норм, сформульованих у ч.5, 6, 7 ст.158 КК. При цьому за викрадення чи приховування виборчого бюлетеня, бюлетеня для голосування на референдумі, виборчого протоколу або виборчої скриньки, в якій знаходяться виборчі бюлетені – скриньки з бюлетенями – санкцією ч.5 ст.158 КК в новій редакції передбачене покарання у виді обмеження волі на строк до двох років, а за ч.1 ст.357 КК, якою передбачена відповідальність за викрадення чи приховування будь-яких офіційних документів, якими є і виборчі документи, а також за знищення та пошкодження офіційних документів, за такі ж дії покарання у виді обмеження волі може бути призначене на строк до трьох років. Разом з тим, за такі дії, якщо вони вплинули на результати голосування виборців на виборчій дільниці або у межах виборчого округу або призвели до неможливості визначити волевиявлення виборців на виборчій дільниці чи відповідних виборах (референдумі), санкцією ч. 6 ст. 158 КК передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк до п'яти років, а якщо викрадення зазначених документів вчинене членом виборчої комісії чи членом комісії з референдуму, то покарання за ч. 7 цієї статті у виді позбавлення волі може бути призначене на строк від трьох до шести років.

Стаття 159¹ КК фактично щодо виборів 26 березня 2006 р. застосовуватись не може, оскільки передбачені нею діяння об'єктивно могли бути вчинені до 25 березня 2006 р., тобто до набрання нею чинності. Ця стаття може застосовуватись щодо діянь, вчинених під час підготовки до проведення позачергових виборів до Верховної Ради України, призначених Указом Президента України від 5 червня 2007 р. "Про призначення позачергових виборів до Верховної Ради України" на 30 вересня 2007 р. (УК.-2007.-7 червня).

КОМЕНТАР

Стаття 158. Фальсифікація виборчих документів, документів референдуму чи фальсифікація підсумків голосування

* * *

11. Умисне внесення неправдивих відомостей до бази даних Державного реєстру виборців, несанкціоновані дії з інформацією, що міститься у базі даних Державного реєстру виборців, чи інше несанкціоноване втручання у роботу Державного реєстру виборців, вчинене службовою особою, яка має право доступу до цієї інформації, або іншою особою шляхом несанкціонованого доступу до бази даних Державного реєстру виборців, –

караються штрафом від шестисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від двох до п'яти років, або позбавленням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від одного до трьох років та з конфіскацією програмних та технічних засобів, за допомогою яких було вчинене несанкціоноване втручання, які є власністю винної особи.

1. Статтею 158 КК в редакції Закону від 23 лютого 2006 р. з доповненнями, внесеними Законом від **22 лютого 2007 р.** передбачено дев'ять самостійних, окремих складів злочинів, сформульованих у її частинах 1, 2, 4, 5, 7, 8, 9, 10 та 11. У частинах 3, 6 та 12 цієї статті сформульовані кваліфіковані склади злочинів, передбачених відповідно її частинами 2, 5 та 9–11; а у ч.7 — окрім окремого самостійного складу злочину, передбачений кваліфікований склад злочину, сформульованого у ч.6 цієї статті, який одночасно є особливо кваліфікованим складом злочину, передбаченого ч.5 цієї статті — вчинення передбачених ч.5 ст.158 дій членом виборчої комісії чи членом комісії з референдуму, які призвели до настання передбачених ч.6 цієї статті наслідків; у ч.10 — окрім окремого самостійного складу злочину — розпорядження щодо внесення завідомо неправдивих відомостей до бази даних Державного реєстру виборців, видане службовою особою органу Державного реєстру виборців, — передбачений кваліфікований вид складу злочину, сформульованого у ч.9 цієї статті — вчинення умисного надання неправдивих відомостей до органу Державного реєстру виборців службовою особою з використанням службового становища.

Основні склади злочинів, сформульовані відповідно у частинах 1, 2, 4, 5, 8 ст.158 КК, є формальними, тобто ці злочини є **закінченими** з моменту вчинення дій, зазначених у диспозиціях відповідних частин ст.158 КК.

Склад злочину, сформульований у ч.7 ст.158 КК, є матеріальним — його обов'язковою ознакою є наслідки у вигляді неможливості визначити волевиявлення виборців чи встановити результати референдуму. Матеріальними є і кваліфіковані склади злочинів, передбачених ч.2 та ч.5 ст.158 КК, сформульовані відповідно у ч.3 та ч.6 цієї статті: обов'язковою ознакою їх об'єктивної сторони є наслідки у вигляді: 1) спотворення

результатів голосування на виборчій дільниці або у межах виборчого округу або 2) неможливості визначити волевиявлення виборців на виборчій дільниці чи у відповідних виборах (референдумі). Зазначені злочини є закінченими з моменту встановлення факту або 1) неможливості визначити волевиявлення виборців чи встановити результати референдуму (ч.7 ст.158 КК), або 2) впливу вчинених дій на результати голосування виборців на виборчій дільниці або у межах виборчого округу (чч.3, 6 ст.158 КК), або 3) неможливості визначити волевиявлення виборців на виборчій дільниці чи у відповідних виборах (референдумі) (чч.3, 6 ст.158 КК).

* * *

33. Безпосередніми об'єктами злочинів, передбачених частинами 9–11 ст. 158 КК, є: 1) встановлений законом порядок формування бази даних Державного реєстру виборців, одержання та використання відомостей про виборців (персональних даних), внесених до бази даних, а також захисту таких відомостей від несанкціонованого доступу до них; 2) права громадян України, які досягли 18-річного віку, на включення їх до Державного реєстру виборців, достовірність відомостей про них, внесених до бази даних Реєстру, та їх використання лише в порядку, визначеному законом.

34. Відомості до списку Державного реєстру виборців надаються самими виборцями в порядку, передбаченому ст. 37 Закону України "Про Державний реєстр виборців" (при уточненні персональних даних), а також керівниками органів, закладів, установ, організацій, зазначених у ст. 22 цього Закону.

Предметом злочину, передбаченого ч.9 ст.158 КК, є відомості (інформація), які надаються громадянами, які не є службовими особами, до органу Державного реєстру виборців, у формі і в порядку, передбаченими статтями 18, 19, 20, 23 Закону, які вносяться до Державного реєстру виборців, а також передбаченому ст. 37 Закону, якщо первинне уточнення персональних даних Реєстру здійснюватиметься після 1 жовтня 2007 року.

Державний реєстр виборців (далі у коментарях до ч.ч.9-12 ст.158 КК – Реєстр) – це автоматизована інформаційно-телекомунікаційна система (банк даних), призначена для зберігання, обробки даних, які містять передбачені Законом України "Про Державний реєстр виборців" відомості, та користування ними, створена для забезпечення державного обліку громадян України, які мають право голосу відповідно до ст. 70 Конституції України.

Інформаційно-телекомунікаційна система (банк даних) – це сукупність інформаційних та телекомунікаційних систем, які у процесі обробки інформації діють як єдине ціле. Інформаційна система – це організаційно-технічна система, в якій реалізується технологія обробки інформації з використанням технічних і програмних засобів, а телекомунікаційна система – це сукупність технічних і програмних засобів, призначених для обміну інформацією шляхом передавання, випромінювання або приймання її у вигляді сигналів, знаків, звуків, рухомих або нерухомих зображень чи в інший спосіб (абз. 10, 9, 18 ч.1 ст. 1 Закону України "Про захист інформації в інформаційно-

телекомунікаційних системах” від 5 липня 1994 року в редакції Закону від 31 травня 2005 року. // ВВР.— № 26. — т. 347).

Під базою даних (компіляцією даних) розуміється сукупність творів, даних або будь-якої іншої незалежної інформації у довільній формі, в тому числі – електронній, підбір і розташування складових частин якої та її упорядкування є результатом творчої праці, і складові частини якої є доступними індивідуально і можуть бути знайдені за допомогою спеціальної пошукової системи на основі електронних засобів (комп’ютера) чи інших засобів (абз. 4 ст. 1 Закону України “Про авторське право і суміжні права” від 23 грудня 1993 року в редакції Закону від 11 липня 2001 року.//ВВР. – 2001. –№ 43. – Ст. 214).

Право голосу на виборах і референдумах мають громадяни України, які досягли на день їх проведення вісімнадцяти років. Не мають права голосу громадяни, яких визнано судом недієздатними.

Згідно зі ст. 39 ЦК України, фізична особа може бути визнана судом недієздатною, якщо вона внаслідок хронічного, стійкого психічного розладу не здатна усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними. Недієздатною фізична особа визнається з моменту набрання законної сили рішенням суду про це. Суд поновлює цивільну дієздатність фізичної особи, яка була визнана недієздатною, за заявою опікуна або органу опіки та піклування, якщо буде встановлено, що внаслідок видужання або значного поліпшення її психічного стану в неї поновилась здатність усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними.

За своїм правовим статусом інформація, яка вноситься про виборців до Реєстру, є інформацією про особу – сукупністю документованих відомостей про особу. Основними даними про особу (персональними даними) згідно зі ст. 23 Закону України “Про інформацію” є: національність, освіта, сімейний стан, релігійність, стан здоров’я, а також адреса, дата і місце народження. До Реєстру вносяться та в базі даних Реєстру зберігаються встановлені Законом “Про Державний реєстр виборців” відомості про виборця (персональні дані) таких видів: 1) ідентифікаційні персональні дані виборця; 2) персональні дані, які визначають місце та умови голосування виборця; 3) службові персональні дані. Збирати і вносити до Реєстру та зберігати в базі даних Реєстру відомості (персональні дані виборців), не передбачені Законом “Про Державний реєстр виборців”, органам ведення Реєстру забороняється.

До **ідентифікаційних персональних даних**, які однозначно визначають особу виборця, належать: 1) прізвище виборця; 2) власне ім’я (усі власні імена) виборця; 3) по батькові виборця; 4) дата народження виборця; 5) місце народження виборця.

У разі відсутності у виборця по батькові відповідно до звичаю національної меншини, до якої він належить, вноситься службова відмітка про відсутність по батькові.

Місце народження виборця, народженого в межах сучасної території України, зазначається відповідно до сучасного адміністративно-територіального устрою України. При цьому до Реєстру вносяться: 1) зазначення країни народження (Україна); 2) власна назва відповідного регіону України, зазначеного у частині другій ст. 133 Конституції України; 3) власна назва району (міста обласного, республіканського в Автономній Республіці Крим значення), до якого входить населений пункт народження; 4) категорія населеного пункту народження та його власна назва.

Зазначення місця народження виборця, народженого за межами сучасної території України, включає такі відомості, що вносяться до Реєстру: 1) сучасна назва відповідної країни; 2) для федеративних держав – назва відповідного суб'єкта федерації; 3) категорія населеного пункту народження та його власна назва (ст. 6 Закону "Про Державний реєстр виборців").

До **персональних даних**, які визначають місце та умови голосування виборця, належать: 1) виборча адреса виборця, визначена відповідно до ст. 8 цього Закону; 2) номер територіального або зазначення закордонного виборчого округу, до якого віднесений виборець; 3) номер постійної виборчої дільниці, до якої віднесений виборець; 4) відомості про постійну нездатність виборця пересуватися самостійно (за наявності підстав).

Територіальний виборчий округ та виборча дільниця, до яких відноситься виборець, встановлюються органом ведення Реєстру на підставі відомостей про виборчу адресу виборця у порядку, встановленому законом (ст. 7 Закону "Про Державний реєстр виборців").

Виборчою адресою виборця згідно з ч. 1 ст. 8 Закону "Про Державний реєстр виборців" є адреса його житла або місця перебування виборця чи інша адреса, що замінює адресу житла виборця, яка є підставою для віднесення виборця до відповідної постійної виборчої дільниці.

Виборча адреса виборця, як правило, визначається зареєстрованим місцем проживання та адресою житла виборця відповідно до Закону України "Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні", якщо виборець не звернувся до відповідного органу ведення Реєстру щодо іншої виборчої адреси (ч. 2 ст. 8 Закону).

За мотивованим зверненням виборця орган ведення Реєстру може визначити іншу виборчу адресу виборця, аніж визначену відповідно до частини другої цієї статті.

Виборець, який не має зареєстрованого місця проживання, визначає свою виборчу адресу за погодженням з відповідним органом ведення Реєстру та спеціалізованим закладом, який здійснює відповідно до закону облік бездомних громадян.

Виборча адреса виборця включає відомості, зазначені у пунктах 1-10 (для виборців, які проживають або перебувають в Україні) або пунктах 1, 2, 11 (для виборців, які проживають або перебувають за межами України) ч. 5 ст.8 Закону "Про Державний реєстр виборців": 1) країна проживання (перебування); 2) регіон України, зазначений у частині другій ст. 133 Конституції України, або субнаціональна адміністративно-територіальна одиниця (штат, провінція, земля тощо) іноземної країни проживання чи перебування; 3) район або місто обласного (республіканського в Автономній Республіці Крим) значення, до складу якого входить населений пункт; 4) населений пункт (місто, селище, село); 5) вулиця (проспект, бульвар, площа, провулок, квартал, куток тощо); 6) номер будинку; 7) номер корпусу (крило будинку, блок, секція тощо); 8) номер квартири (кімнати); 9) інші відомості, які визначають виборчу адресу (номер військової частини, номер установи кримінально-виконавчої системи тощо); 10) поштовий індекс; 11) поштова адреса виборця за правилами країни проживання (перебування).

Порядок та строки тимчасової зміни виборцем місця його голосування (виборчої дільниці) без зміни його виборчої адреси визначаються відповідним законом про вибори або референдуми (ст.8 Закону "Про Державний реєстр виборців").

До **службових** персональних даних Реєстру належать: 1) дата набуття виборцем громадянства України; 2) дата припинення громадянства України (для осіб, включених до Реєстру, громадянство України яких припинено); 3) дата визнання особи недієздатною (для осіб, включених до Реєстру та визнаних судом недієздатними); 4) дата поновлення дієздатності особи (для осіб, включених до Реєстру, чия дієздатність поновлена); 5) дата смерті виборця або дата оголошення його померлим (для померлих осіб, включених до Реєстру); 6) дата скасування рішення суду про оголошення особи, включеної до Реєстру, померлою; 7) службова відмітка, зазначена у ч. 2 ст. 5 Закону "Про Державний реєстр виборців"; 8) службова відмітка про вибуття виборця із зареєстрованого місця проживання (без внесення змін до його виборчої адреси); 9) посилання на документи (із зазначенням їх реквізитів), які є у розпорядженні органу ведення Реєстру та стали підставою для внесення запису або персональних даних до бази даних Реєстру, зміни (уточнення) цих персональних даних або знищення запису; 10) відомості, передбачені ч. 1 ст. 6 та ч. 1 ст. 7 Закону "Про Державний реєстр виборців", які зазнали зміни у порядку, встановленому цим Законом, і які зберігаються в попередній редакції як службові персональні дані Реєстру із зазначенням дати внесення зміни. Дата набуття виборцем громадянства України визначається відповідно до ст. 3 Закону України "Про громадянство України" (ст.9 Закону "Про Державний реєстр виборців").

35. **З об'єктивної сторони** злочин, передбачений ч.9 ст.158 КК, виражається у наданні неправдивих відомостей до органу Державного реєстру виборців.

До органів Реєстру належать: 1) розпорядник Реєстру; 2) органи ведення Реєстру; 3) регіональні органи адміністрування Реєстру.

Розпорядником Реєстру є ЦВК України.

Органом ведення Реєстру є: 1) у районі, районі в місті Києві, місті Севастополі – відповідний структурний підрозділ районної, районної у місті державної адміністрації; 2) у місті обласного (республіканського в АРК) значення без районного поділу – відповідний виконавчий орган міської ради; 3) у районі в місті обласного значення з районним поділом – відповідний виконавчий орган районної у місті ради або відповідний структурний підрозділ створеного у районі виконавчого органу міської ради.

Регіональним органом адміністрування Реєстру є: 1) в АРК – виборча комісія АРК; 2) в області, місті, Києві, місті Севастополі – відповідний структурний підрозділ обласної, міської державної адміністрації.

Особа, згідно із Законом, за власною ініціативою може звернутися до органу ведення Реєстру з метою: 1) включити її до Реєстру; 2) змінити її персональні дані у Реєстрі.

Із заявою (письмовою) про включення до Реєстру може звернутись особа, яка: а) досягла віку 18 років; б) набула громадянства України; в) поновлена в дієздатності; г) виявила, що вона не включена до Реєстру. До заяви особи, форма якої встановлена ЦВК України і в якій зазначаються відомості про себе, вказані у Законі, нею додається документ, який посвідчує особу і громадянство виборця.

Частиною 1 ст. 20 Закону "Про Державний реєстр виборців" передбачено, що виборець у разі зміни його персональних даних за власною ініціативою може звернутися до органу ведення реєстру із заявою про внесення змін до його персональних даних у Реєстрі, до якої додаються визначені цим Законом документи чи їх належно засвідченні копії, які підтверджують ці зміни, та довідка про включення його до Реєстру.

Крім того, до органу ведення Реєстру виборець може звернутися при здійсненні уточнення персональних даних Реєстру в порядку, передбаченому ст. 28 Закону.

Частиною 1 ст. 20 Закону "Про Державний реєстр виборців" передбачено, що виборець, у персональних даних якого в Реєстрі зазначено про його постійну нездатність пересуватися самостійно, може письмово уповноважити іншу особу звернутися до органу ведення Реєстру про внесення змін до його персональних даних. Виборець, який проживає чи перебуває за межами України, звертається із заявою про внесення змін до його персональних даних у Реєстрі до відповідної консульської установи України, яка невідкладно передає заяву та додані до неї документи до органу ведення Реєстру в МЗС України.

Під наданням неправдивих відомостей до органу Державного реєстру виборців слід розуміти надання громадянином (виборцем чи особою, письмово уповноваженою виборцем, який не здатний пересуватися самостійно, звернутися до органу ведення Реєстру) органу ведення Реєстру заяви та документів, які надаються ним згідно з законом, в яких міститься недостовірна інформація, щодо його ідентифікаційних персональних даних чи персональних даних, які визначають місце та умови його голосування.

Згідно з ч.2 ст.10 Закону виборець надає органу ведення Реєстру достовірну інформацію щодо своїх персональних даних, які вносяться до Реєстру, у випадках, передбачених Законом, а у разі виникнення можливості внесення до Реєстру двох і більше записів про одного виборця (кратне включення виборця до Реєстру), виборець сприяє органам Реєстру в усуненні свого кратного включення.

36. Із суб'єктивної сторони злочин характеризується умисною виною, вид умислу прямий. При цьому громадянин, який надав неправдиві відомості до органу ведення Реєстру, повинен усвідомлювати, що надані ним відомості є неправдивими (недостовірними), тобто не відповідають дійсності. Мотиви і мета вчинення злочину можуть бути різні і на кваліфікацію дій винного не впливають.

37. Суб'єктом злочину, передбаченого ч.9 ст. 158 КК, є виборець, який надав органу ведення Реєстру неправдиві відомості щодо своїх персональних даних, які вносяться до бази даних Реєстру, а також особа, письмово уповноважена виборцем, який не здатний пересуватися самостійно, звернутися до органу ведення Реєстру, яка надала органу ведення Реєстру недостовірні відомості щодо персональних даних виборця, який уповноважив її звернутись до органу ведення Реєстру.

Виборці можуть також ознайомитися з персональними даними інших виборців (у порядку здійснення публічного контролю) в обсязі та порядку, встановленому Законом "Про Державний реєстр виборців". Надавати ж до органу ведення Реєстру відомості щодо персональних даних інших виборців, крім випадку, передбаченого ч. 1 ст. 20 Закону "Про Державний реєстр виборців", виборець не має права.

38. У диспозиції ч. 10 ст. 158 КК передбачена альтернативно відповідальність за: 1) умисне надання неправдивих відомостей до органу Реєстру службовою особою з використанням службового становища, тобто за вчинення такою особою дій, передбачених ч. 9 цієї статті; 2) видання службовою особою органу Реєстру розпорядження щодо внесення завідомо неправдивих відомостей до бази даних Реєстру.

Під **умисним наданням неправдивих відомостей до органу Реєстру службовою особою з використанням службового становища** слід розуміти: 1) підписання і надання службовою особою, зазначеною у ч. 3-9 ст. 22 Закону "Про Державний реєстр виборців", органу ведення Реєстру документів на паперовому носії у вигляді списку, який має наскрізну нумерацію записів та наскрізну нумерацію аркушів та їх електронних файлів, в яких містяться відомості про виборців, зазначені у частинах 3-9 ст. 22 цього Закону, а також 2) надання сільським, селищним, міським головою або іншою посадовою особою, яка відповідно до закону здійснює його повноваження, органу ведення Реєстру документів, в яких містяться неправдиві відомості про найменування нових та перейменування вулиць (проспектів, бульварів, площ, провулків, кварталів, кутків тощо), присвоєння номерів новим будинкам і зміну нумерації існуючих будинків у відповідному населеному пункті.

Ст. 22 Закону України "Про Державний реєстр виборців" передбачено, що органи ведення Реєстру здійснюють щоквартальне поновлення бази даних Реєстру на підставі відомостей, які надають їм за три попередні календарні місяці органи, заклади, установи, організації, зазначені у частинах третій-дев'ятій та дванадцятій цієї статті. Такі відомості органу ведення Реєстру подають:

Керівник відповідного районного (міського, районного у місті) органу Міністерства внутрішніх справ України подає відомості: 1) про громадян України, зареєстрованих за місцем проживання у відповідній адміністративно-територіальній одиниці, яким протягом останніх трьох календарних місяців виповнилося 18 років; 2) про осіб, які протягом останніх трьох календарних місяців набули громадянства України та отримали тимчасове посвідчення громадянина України або паспорт громадянина України; 3) про виборців, які протягом останніх трьох календарних місяців змінили реєстрацію місця проживання в межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці; 4) про виборців, які протягом останніх трьох календарних місяців зареєстрували своє місце проживання у відповідній адміністративно-територіальній одиниці; 5) про виборців, які протягом останніх трьох календарних місяців зняв з реєстрації за місцем проживання у відповідній адміністративно-територіальній одиниці; 6) про осіб, громадянство України яких припинено протягом останніх трьох календарних місяців (ч.3 ст.22).

Керівник відповідного районного (міського, районного у місті) органу Міністерства юстиції України подає відомості: 1) про виборців, які проживали на відповідній території та померли протягом останніх трьох календарних місяців (що підтверджено виданим свідоцтвом про смерть); 2) про виборців, які протягом останніх трьох календарних місяців змінили прізвище, ім'я, по батькові, дату або місце народження (ч.4 ст.22).

Командир військової частини (формування), дислокованої в межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці, подає відомості: 1) про виборців – військовослужбовців строкової служби, які протягом останніх трьох календарних місяців

прибули для проходження служби у цій військовій частині (формуванні); 2) про інших виборців, які протягом останніх трьох календарних місяців прибули для проживання на території дислокації цієї військової частини (формування); 3) про виборців (у тому числі військовослужбовців строкової служби), які протягом останніх трьох календарних місяців вибули з території дислокації цієї військової частини (формування) (ч.5 ст.22).

Керівник відповідного районного (міського, районного у місті) органу опіки та піклування подає відомості: 1) про виборців, які протягом останніх трьох календарних місяців були визнані судом недієздатними, внаслідок чого щодо них була встановлена опіка; 2) про осіб, щодо яких судом протягом останніх трьох календарних місяців було скасовано рішення про визнання їх недієздатними, внаслідок чого щодо них була припинена опіка (ч.6 ст.22).

Керівник відповідного місцевого органу Державного департаменту України з питань виконання покарань подає відомості: 1) про виборців, які протягом останніх трьох календарних місяців прибули для відбування покарання до установ, розташованих у межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці; 2) про виборців, які відбували покарання в установах, розташованих у межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці, і протягом останніх трьох календарних місяців вибули з цих установ (ч.7 ст.22).

Керівник розташованого в межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці спеціалізованого закладу, який відповідно до закону здійснює облік бездомних громадян, подає відомості: 1) про виборців, які протягом останніх трьох календарних місяців зареєстровані за юридичною адресою закладу; 2) про виборців, які протягом останніх трьох календарних місяців зняті з реєстрації за юридичною адресою закладу (ч.8 ст.22).

Керівник консульської установи України подає до органу ведення Реєстру в Міністерстві закордонних справ України відомості: 1) про громадян України, які перебувають на консульському обліку, котрим протягом останніх трьох календарних місяців виповнилося 18 років; 2) про осіб, які протягом останніх трьох календарних місяців набули громадянства України та отримали тимчасове посвідчення громадянина України або паспорт громадянина України; 3) про осіб, громадянство України яких припинено протягом останніх трьох календарних місяців; 4) про громадян України – виборців, які протягом останніх трьох календарних місяців стали на консульський облік на території відповідного консульського округу; 5) про громадян України – виборців, які протягом останніх трьох календарних місяців зняті з консульського обліку на території відповідного консульського округу; 6) про громадян України – виборців, які на цей час є військовослужбовцями військових частин (формувань) України, що дислокуються за межами України на відповідній території (ч.9 ст.22).

Подання, передбачені частинами третьою-дев'ятою цієї статті, включають відомості, передбачені ч. 1 ст. 6 цього Закону, про кожну відповідну особу. Подання, передбачені частинами третьою-сьомою цієї статті, крім того, включають адресу житла виборця, за якою зареєстровано (щодо прибулих) або було зареєстровано (щодо вибулих) його місце проживання відповідно до Закону України "Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні". Подання, передбачені частиною дев'ятою цієї статті,

включають також зазначення країни проживання (перебування) виборця та його поштову адресу за правилами країни проживання (перебування).

Подання, передбачені частинами третьою-дев'ятою цієї статті, подаються на паперовому носії у вигляді списку, який має наскрізну нумерацію записів та наскрізну нумерацію аркушів. Достовірність відомостей подання засвідчується на кожному аркуші підписом керівника відповідного державного органу, закладу, установи, командира військової частини (формування), який скріплюється печаткою. Форма списку встановлюється розпорядником Реєстру. Разом із зазначеним документом надається його електронний файл.

Сільський, селищний, міський голова або інша посадова особа, яка відповідно до закону здійснює його повноваження, подає до органу ведення Реєстру відомості про найменування нових та перейменування вулиць (проспектів, бульварів, площ, провулків, кварталів, кутків тощо), присвоєння номерів новим будинкам і зміну нумерації існуючих будинків у відповідному населеному пункті. Зазначені відомості засвідчуються підписом цієї посадової особи та скріплюються печаткою відповідної місцевої ради (ч. 10-12 ст. 22 Закону "Про Державний реєстр виборців"). Зазначені відомості не є безпосередньо відомостями про конкретного виборця (персональними даними) але вони також є предметом злочину, передбаченого ч. 10 ст. 158 КК, оскільки на їх підставі вносяться зміни до персональних даних виборця, які визначають місце та умови його голосування, а саме відомості про його виборчу адресу. При цьому слід враховувати, що частинами 10, 11 ст. 158 КК передбачена відповідальність за надання до органу ведення Реєстру та внесення до його бази даних будь-яких відомостей, які надаються органу ведення Реєстру чи вносяться до його бази даних, а не лише тих, які є персональними даними виборця.

Згідно зі ст.17 Закону "Про Державний реєстр виборців" підставою для видання керівником органу ведення Реєстру письмового розпорядження про внесення запису до бази даних Реєстру є подані у встановленому порядку до відповідного органу ведення Реєстру документи, які підтверджують набуття особою права голосу: 1) у зв'язку з досягненням особою віку 18 років; 2) у зв'язку з набуттям особою громадянства України; 3) у зв'язку з поновленням дієздатності особи, не включеної до Реєстру; 4) у разі виявлення не включеної до Реєстру особи, яка має право голосу, а підставою для видання розпорядження про внесення змін до персональних даних виборця, включеного до Реєстру, є подані у встановленому порядку до відповідного органу ведення Реєстру документи, які підтверджують відповідні зміни. Підставою для видання розпорядження про знищення запису Реєстру є: 1) закінчення встановленого цією статтею строку збереження запису про виборця, який помер або громадянство України якого припинено; 2) рішення розпорядника Реєстру з дорученням усунути кратне включення виборця до Реєстру. Запис, що міститься у базі даних Реєстру, щодо особи, яка померла або громадянство якої припинено, зберігається з відповідною службовою відміткою протягом п'ятнадцяти років після настання зазначених обставин.

Безпідставне видання службовою особою (керівником органу ведення Реєстру) письмового розпорядження про внесення запису до бази даних, змін до персональних даних виборця чи про знищення запису Реєстру, якщо відповідні відомості є достовірними (не є завідомо неправдивими), наприклад, видання розпорядження про знищення запису

Реєстру про виборця, який помер, до закінчення п'ятнадцяти років з дня його смерті, не є злочином. Разом з тим такі дії є порушенням встановленого законом порядку ведення Реєстру і їх вчинення може тягти відповідальність за ст.212⁷ КУпАП.

39. Із суб'єктивної сторони **злочин характеризується умисною виною. Мотиви і мета вчинення зазначених у диспозиції ч. 10 ст. 158 КК дій не має значення для їх кваліфікації.**

40. **Суб'єктами** злочину, передбаченого ч.10 ст.158 КК, у формі умисного надання неправдивих відомостей до органу Реєстру, вчиненого службовою особою з використанням службового становища, є керівники органів, закладів, установ, організацій, зазначених у частинах 3-9 ст.22 Закону "Про Державний реєстр виборців", а також сільські, селищні, міські голови або інші посадові особи, які відповідно до закону здійснюють їх повноваження, які згідно з ч.12 ст.22 названого Закону зобов'язані щоквартально подавати до органу ведення Реєстру відомості про найменування нових та перейменування вулиць (проспектів, бульварів, площ, провулків, кварталів, кутків тощо), присвоєння номерів новим будинкам і зміну нумерації існуючих будинків у відповідному населеному пункті.

Суб'єктом злочину, передбаченого ч.10 ст.158 КК у формі розпорядження щодо внесення завідомо неправдивих відомостей до бази даних Реєстру, є, згідно з ч. 1 ст. 17 Закону України "Про Державний реєстр виборців", керівник органу ведення Реєстру, лише за письмовим розпорядженням якого можуть вноситись відомості до бази даних Реєстру. Безпосередньо дії по внесенню відомостей до бази даних Реєстру, тобто дії, передбачені ч. 1-3 ст. 16 названого Закону (внесення запису про виборця до бази даних Реєстру, внесення змін до персональних даних Реєстру та знищення запису Реєстру), здійснюються уповноваженими працівниками відповідного органу ведення Реєстру на виконання письмового розпорядження керівника органу ведення Реєстру. Дії таких осіб, якщо вони усвідомлювали, що відомості, які ними вносяться до Реєстру на виконання письмового розпорядження керівника органу ведення Реєстру, є завідомо неправдивими, мають кваліфікуватися як пособництво у вчиненні цього злочину, тобто за ч.5 ст. 27, ч. 10 ст. 158 КК, виконавцем якого є керівник органу ведення Реєстру, який видав письмове розпорядження про їх вчинення.

41. З **об'єктивної сторони** злочин, передбачений ч. 11 ст. 158 КК, виражається у несанкціонованому втручанні у роботу Державного реєстру виборців, вчиненому або 1) службовою особою, яка має право доступу до інформації, що міститься у базі даних Державного реєстру виборців, або 2) будь якою іншою особою, яка не має права доступу до такої інформації, шляхом несанкціонованого доступу до бази даних Державного реєстру виборців.

У диспозиції ч. 11 ст. 158 КК зазначені і два різновиди несанкціонованого втручання у роботу Державного реєстру виборців службовою особою, яка має право доступу до інформації, що міститься у базі даних Державного реєстру виборців: 1) умисне внесення неправдивих відомостей до бази даних Державного реєстру виборців та 2) несанкціоновані дії з інформацією, що міститься у базі даних Державного реєстру виборців.

Таким чином з об'єктивної сторони склад злочину, передбачений ч.11 ст.158 КК, виражається у вчиненні однієї із трьох дій, альтернативно зазначених у її диспозиції: 1) умисне внесення неправдивих відомостей до бази даних Реєстру; 2) несанкціоновані дії з інформацією, що міститься у базі даних Реєстру; 3) інше несанкціоноване втручання у роботу Реєстру, службовою особою, яка має право доступу до інформації, що міститься у базі даних Реєстру, або будь-якою іншою особою, яка не має права доступу до інформації, що міститься у базі даних Реєстру, шляхом несанкціонованого доступу до бази даних Реєстру.

Під **несанкціонованим втручанням у роботу Реєстру** слід розуміти несанкціонований незаконний доступ до інформації, яка в ньому зберігається чи яка в ньому обробляється, а так само до інформації, яка передається телекомунікаційними мережами (мережами електрозв'язку) Реєстру. Під несанкціонованим доступом розуміється доступ до інформації, що здійснюється з порушенням встановлених в електронно-обчислювальних системах, автоматизованих системах та комп'ютерних мережах а також телекомунікаційних мережах (мережах електрозв'язку) правил розмежування доступу.

За здійснення незаконного доступу до інформації, яка зберігається, обробляється чи передається в інформаційних (автоматизованих) системах, незаконне копіювання інформації, яка зберігається в таких системах, незаконне безоплатне розповсюдження та незаконний збут інформації, яка зберігається в інформаційних (автоматизованих) системах, у паперовій чи електронній формі, якщо ці дії не призвели до настання наслідків, передбачених у диспозиції ч. 1 ст. 361 КК, відповідальність передбачена ст.212⁶ КУпАП. Предметом їх правопорушень, окрім передбаченого ч. 3 ст. 212⁶, тобто передбачених частинами 1, 4, 5, 6 ст. 212⁶ КУпАП, є інформація, яка зберігається, обробляється чи передається в інформаційних (автоматизованих) системах, що не є інформацією з обмеженим доступом. Предметом правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 212⁶ КУпАП, є інформація з обмеженим доступом. Суб'єктом цих правопорушень може бути будь-яка фізична осудна особа, яка досягла шістнадцятирічного віку. Вчинення дій, передбачених ч. 4, 5, 6 ст.212⁶ КУпАП, службовою особою, яка має право доступу до інформації, що міститься у базі даних Реєстру, має кваліфікуватися за ч.11 ст. 158 КК, оскільки зазначені дії є конкретним проявом несанкціонованих дій з інформацією, що міститься у базі даних Реєстру, про які йдеться у ч. 11 ст. 158 КК.

Згідно зі ст. 4 Закону України "Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах" від 5 липня 1994 року в редакції Закону від 31 травня 2005 року, порядок доступу до інформації, перелік користувачів та їх повноваження стосовно цієї інформації визначаються власником інформації, а у випадках, передбачених законом, доступ до інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах може здійснюватися без дозволу їх власника в порядку, встановленому законом. Порядок доступу до інформації, яка є власністю держави, або інформації з обмеженим доступом, вимога щодо захисту якої встановлена законом, перелік користувачів та їх повноваження стосовно цієї інформації визначаються законодавством.

Несанкціоноване втручання в роботу Реєстру виражається у будь-яких діях винного, що впливають на обробку інформації, яка зберігається в інформаційній системі (банку даних) Реєстру чи передається телекомунікаційними системами Реєстру, тобто в діях, що впливають на всю сукупність операцій (зберігання, введення, записування, перетворення, зчитування, знищення, реєстрація, приймання, отримання, передавання), які здійснюються за допомогою технічних і програмних засобів, включаючи обмін по каналах передачі даних. При втручанні в роботу інформаційно-телекомунікаційних систем (банку даних) Реєстру здійснюється порушення їх роботи, яке спричиняє спотворення процесу обробки інформації, внаслідок чого модифікується (змінюється, перекручується) або копіюється чи знищується сама комп'ютерна інформація чи її носії. Втручання в роботу ЕОМ може виражатись, наприклад, у впливі на їх роботу електромагнітним випромінюванням, причепленні до корпусу ЕОМ (металевого системного блоку) магніту, який впливає на роботу жорсткого диску або floppy (дискети).

Під **несанкціонованими діями** щодо інформації в інформаційно-телекомунікаційній системі (банку даних) Реєстру, а такою системою є і Державний реєстр виборців, розуміються дії, що провадяться з порушенням порядку доступу до цієї інформації, установленого відповідно до законодавства, які можуть виражатись у введенні, записуванні, зміні (модифікації), перетворенні, зчитуванні, знищенні, зберіганні, прийманні, отриманні, передаванні, копіюванні інформації в такій системі за допомогою технічних і програмних засобів.

Несанкціоновані дії з інформацією, що міститься у базі даних реєстру, це зміна (модифікація), підроблення, перекручення, спотворення такої інформації, її знищення чи пошкодження, копіювання а також її несанкціоноване розповсюдження, в тому числі збут, та блокування. Можливе також порушення маршрутизації інформації у разі її передавання телекомунікаційними системами (мережами електрозв'язку) від одного адресата іншому.

Під несанкціонованими діями щодо державних інформаційних ресурсів, а до них відноситься і Державний реєстр виборців, розуміється доступ або спроба такого доступу до державних інформаційних ресурсів в інформаційних та телекомунікаційних системах без відповідно оформленого власником або уповноваженою ним особою дозволу, вірусне ураження, вчинення інших дій, які можуть призвести до порушення цілісності та конфіденційності цих ресурсів (абз.4 п. 2 Порядку взаємодії органів виконавчої влади з питань захисту державних інформаційних ресурсів в інформаційних та телекомунікаційних системах, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2002 року № 1772).

Несанкціоновані дії з інформацією, що міститься у базі даних Реєстру, можуть виражатись у несанкціонованому копіюванні такої інформації, її розповсюдженні та збуті. Розповсюдження та збут інформації, що міститься у базі даних Реєстру, може здійснюватись шляхом: 1) розповсюдження або збуту носіїв інформації, на які вона скопійована із бази даних Реєстру; 2) шляхом передавання (направлення) інформації, що міститься у базі даних Реєстру, через телекомунікаційні мережі (мережі електрозв'язку) адресатам, яким воно не може передаватись.

Відмінність між розповсюдженням і збутом інформації в тому, що розповсюдженням є передача інформації (ознайомлення з інформацією) хоча б одній

особі, яка не має права доступу до такої інформації, на безоплатній основі, а збут передбачає оплатність передачі інформації.

У Концепції технічного захисту інформації в Україні, затвердженій Постановою Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 1997 року № 1126, констатується, що прогрес у різних галузях науки і техніки призвів до створення компактних та високоефективних технічних засобів, за допомогою яких можна легко підключатись до ліній телекомунікацій та різноманітних технічних засобів оброблення інформації вітчизняного та іноземного виробництва з метою здобування, пересилання та аналізу розвідувальних даних. Для цього може використовуватись апаратура радіо-, радіотехнічної, оптико-електронної, радіотеплової, акустичної, хімічної, магнітометричної, сейсмічної та радіаційної розвідок. За таких умов створилися можливості витоку інформації, порушення її цілісності та блокування. Витік інформації, яка становить державну таємницю та іншу передбачену законом таємницю, конфіденційної інформації, що є власністю держави – це одна з основних можливих загроз національній безпеці в інформаційній сфері.

Втручання в роботу інформаційної чи телекомунікаційної системи Реєстру може бути і в формі впливу на канали передачі інформації як між технічними засобами її обробки і зберігання всередині інформаційно-телекомунікаційної системи, так і між окремими електронно-обчислювальними машинами, автоматизованими системами, які до неї входять, а також шляхом втручання в роботу телекомунікаційних систем (мереж електрозв'язку) між ними, внаслідок чого інформація, що передається для обробки, втрачається (знищується), підроблюється, змінюється (модифікується) чи блокується або ж спотворюється процес її обробки, а при втручанні в роботу телекомунікаційних мереж (мереж електрозв'язку) може мати місце порушення встановленого порядку маршрутизації інформації. Такі дії можуть виражатись, наприклад, в електромагнітному, лазерному та іншому впливі на носії інформації, в яких вона матеріалізується або по яких вона передається; в формуванні сигналів, полів, засобів і блоків програм, вплив яких на інформацію, її носії і засоби технічного захисту викликає порушення цілісності інформації, її знищення чи спотворення; у включенні до бібліотек програм спеціальних програмних блоків, зміни програмного забезпечення та інших подібних діях, що призводять до порушення цілісності інформації.

Під **несанкціонованим втручанням в роботу телекомунікаційної системи (мережі електрозв'язку)** слід розуміти будь-які дії винного, що впливають на роботу технічних засобів телекомунікацій, якими забезпечується і здійснюється інформаційний обмін. Несанкціоноване втручання в роботу телекомунікаційної системи може виражатись у несанкціонованому доступі (приєднанні, під'єднанні) до будь-якої телекомунікаційної системи, в тому числі до абонентських пристроїв такої системи (разовому, неодноразовому, тимчасовому, постійному), а також в будь-яких інших діях, пов'язаних із будь-яким впливом на їх роботу – передавання, випромінювання та/або приймання знаків, сигналів, письмового тексту, зображень та звуків або повідомлень будь-якого роду по радіо, провідних, оптичних або інших електромагнітних системах між кінцевим обладнанням.

Несанкціонованим втручанням є, зокрема, і створення радіозавад – здійснення електромагнітного випромінювання будь-якого походження, яке перешкоджає

прийманню радіосигналів (див. абз. 19 ст. 1 Закону України "Про радіочастотний ресурс України" від 1 червня 2000 року в редакції від 24 червня 2004 року).

Передбачений ч. 11 ст. 158 КК злочин є злочином з формальним складом і є закінченим з моменту вчинення дій, зазначених у її диспозиції. Цей склад злочину необхідно відмежувати від складів злочинів передбачених ч. 1 ст. 361, ч. 1 ст. 361² та ч. 1,2 ст. 362 КК. Частиною 1 ст. 361 КК передбачена відповідальність за несанкціоноване втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку.

На відміну від складу злочину, передбаченого ч. 11 ст. 158 КК, який є формальним, склад злочину, передбаченого ч. 1 ст. 361 КК, є матеріальним – обов'язковою ознакою його об'єктивної сторони є зазначені альтернативно у диспозиції ч. 1 ст. 361 КК наслідки у вигляді або 1) витоку, або 2) втрати, або 3) підробки, або 4) блокування, або 5) спотворення процесу обробки, або 6) порушення встановленого порядку маршрутизації інформації, яка зберігається або обробляється в електронно-обчислювальних машинах, автоматизованих системах, комп'ютерних мережах, тобто в інформаційних системах, або яка передається мережами електрозв'язку (телекомунікаційними системами). (Примітка 2)

Згідно з ДСТУ-93 "Взаємозв'язок відкритих систем. Базова еталонна модель. Терміни та визначення (ISO/IEC 2382-26:1993)" маршрутизація – це функція всередині рівня, що виконує перетворення символічного імені логічного об'єкта або адреси пункту доступу до сервісу, до якого підключено логічний об'єкт, у маршрут, за яким може встановлюватися зв'язок із вказаним логічним об'єктом.

Маршрутизація інформації здійснюється між взаємоз'єднаними телекомунікаційними мережами, що належать як одному, так і різним операторам, які зобов'язані забезпечувати взаємоз'єднання телекомунікаційних мереж у всіх технічно можливих місцях із пропускнуою спроможністю, необхідною для якісного надання телекомунікаційних послуг, додержуючись при цьому встановленого нормативно-правовими актами порядку маршрутизації трафіка (див. ст. 58 Закону України "Про телекомунікації").

Маршрутизація інформації (трафіка) – це визначення маршруту (шляху) проходження інформації від кінцевого обладнання абонента (споживача) телекомунікаційної мережі, який надсилає (передає) таку інформацію до кінцевого обладнання абонента, якому інформація надсилається.

Маршрут проходження інформації мережею електрозв'язку (телекомунікаційною мережею) – це комутоване з'єднання точок взаємоз'єднання від кінцевого обладнання абонента, що викликає (ініціює) з'єднання, з кінцевим обладнанням абонента телекомунікаційної мережі, якому передається (призначена) інформація. Більш конкретно маршрут проходження інформації (трафіка) телекомунікаційними мережами (мережами електрозв'язку) – це послідовність тимчасових комутованих з'єднань точок взаємоз'єднання телекомунікаційних мереж, які належать одному чи декільком операторам телекомунікацій, від кінцевого обладнання абонента, з мережі якого надійшов виклик, яким ініціюється (здійснюється виклик) таке з'єднання з метою передачі інформації (трафіка) кінцевому абоненту телекомунікаційної мережі для отримання

послуг завершення та/або транзиту з'єднання через точки взаємоз'єднання з мережею (мережами) іншого (інших) оператора (операторів) телекомунікацій (при наявності транзиту з'єднання).

Маршрутизація (пропуск) інформації (трафіка) – це процес встановлення та підтримки тимчасового комутованого з'єднання від кінцевого обладнання абонента, яким ініціюється таке з'єднання, до кінцевого обладнання абонента, якому вона (інформація) призначена (передається).

Маршрутизація інформації може здійснюватись як між кінцевими абонентами однієї телекомунікаційної мережі, так і між абонентами різних телекомунікаційних мереж. При цьому окремі телекомунікаційні мережі можуть бути транзитними за наявності транзиту з'єднання.

Правила взаємоз'єднання телекомунікаційних мереж загального користування затверджені рішенням Національної комісії з питань регулювання зв'язку України від 8 грудня 2005 року № 155 (ОВУ. – 2006. – № 5. – Ст. 280), а Порядок взаєморозрахунків між операторами телекомунікацій за послуги доступу до телекомунікаційних мереж при наданні послуг телефонного зв'язку затверджений рішенням названої комісії від 6 вересня 2006 року № 351 (ОВУ. – 2006. – № 40. – Ст. 2700).

Статтю 15 Закону "Про Державний реєстр виборців" передбачено, що внесення до бази даних Реєстру нових записів, внесення змін до персональних даних Реєстру, знищення записів бази даних Реєстру з підстав та в порядку, що встановлені цим Законом та прийнятими відповідно до цього Закону рішеннями розпорядника Реєстру, здійснюється в режимі реального часу органом ведення Реєстру. При цьому, ч. 4 цієї статті передбачено, що доступ до бази даних Реєстру технологічно здійснюється не менш як двома уповноваженими на це працівниками органу ведення Реєстру, яким персонально надаються програмні та інші засоби доступу розпорядником Реєстру.

42. Із суб'єктивної сторони злочин характеризується умисною виною. Мотиви і мета вчинення зазначених у диспозиції ч. 11 ст. 158 КК дій не має значення для їх кваліфікації.

11. Суб'єктом злочину, передбаченого ч. 11 ст. 158 КК, є: 1) службова особа, яка має право доступу до інформації, що міститься у базі даних Реєстру, при його вчиненні шляхом а) внесення неправдивих даних до бази даних Реєстру або б) несанкціонованих дій з інформацією, що міститься у базі даних Реєстру, чи в) іншого несанкціонованого втручання в роботу Реєстру; 2) будь-яка інша фізична особа, яка не має права доступу до інформації, що міститься у базі даних Реєстру, при його вчиненні шляхом несанкціонованого доступу до бази даних Реєстру.

43. Кваліфікованими видами складів злочинів, передбачених частинами 9, 10, 11 ст.158 КК, є вчинення зазначених дій, якщо вони: 1) вплинули на результати голосування виборців на виборчій дільниці або у межах виборчого округу; 2) призвели до неможливості визначити волевиявлення виборців на виборчій дільниці чи у відповідних виборах; 3) вчинені за попередньою змовою групою осіб.

Наслідками вчинення дій, передбачених частинами 9, 10, 11 ст.158 КК, можуть бути: 1) надання можливості одному громадянину бути включеним до списку виборців на двох чи більше виборчих дільницях, а, отже, проголосувати більше одного разу незалежно від

виду виборів, а при проведенні місцевих виборів – проголосувати за різних кандидатів у різних округах; 2) позбавлення громадянина можливості здійснити (реалізувати) своє активне (проголосувати) чи пасивне (бути кандидатом) виборче право.

Разом з тим, встановити, чи вплинули зазначені у частинах 9, 10, 11 ст.158 КК дії на результати голосування на виборчій дільниці або у межах виборчого округу або ж чи призвели вони до неможливості визначити волевиявлення виборців на виборчій дільниці чи у відповідних виборах, фактично (об'єктивно) практично неможливо, оскільки, враховуючи таємницю голосування, встановити: 1) за якого кандидата (партію, блок) із включених до виборчих бюлетенів проголосував би громадянин, позбавлений здійснити своє активне виборче право; 2) за якого кандидата (партію, блок) із включених до виборчих бюлетенів фактично проголосував громадянин, який незаконно одержав можливість або проголосувати взагалі, якщо він не мав права бути включеним до списку виборців, або проголосувати більше одного разу, якщо він мав право брати участь у голосуванні при проведенні виборів.

Законами про вибори не встановлюється мінімальна кількість виборців, яка повинна здійснити своє активне виборче право (проголосувати) на відповідній виборчій дільниці чи у межах виборчого округу, для того, щоб вибори були визнані такими, що відбулися. Формально, наприклад, якщо при проведенні голосування по виборах сільського голови на виборчій дільниці проголосував лише один виборець, вибори мають вважатись такими, що відбулися. Лише ч. 9 ст. 102 Закону "Про вибори народних депутатів України" в редакції Закону від 1 червня 2007 року передбачено, що позачергові вибори депутатів визнаються такими, що не відбулися, якщо в них взяло участь менше половини від кількості виборців, включених до списків виборців. Частиною 8 ст. 41 Закону "Про всеукраїнський та місцеві референдуми" передбачено, що референдум визнається таким, що не відбувся, якщо в ньому взяло участь менше половини громадян, внесених у списки для голосування, а референдум з питань дострокового припинення повноважень Верховної Ради України та Президента України визнається таким, що не відбувся, якщо у ньому взяло участь менше двох третин від загальної кількості громадян, внесених у списки для голосування.